

Vasile Bâțlan, *Deceniul uitat: Constanța în anii 1979-1989*, Editura Printech, București, 2018.

Vasile Bâțlan a publicat, de curând, un nou volum dedicat istoriei acestor locuri, care se adaugă celor anterioare, spre a întregi imaginea orașului nostru în diverse epoci istorice și privită din diferite unghiuri.

Îndeobște, se consideră că istoricii trebuie să aștepte să treacă mai multe decenii până când se pot apleca asupra unei etape din evoluția societății, evitând astfel subiectivismul în aprecieri, astfel că perioada postbelică din istoria României a fost mai puțin cercetată. Cu atât mai rare sunt lucrările dedicate istoriei locale din acei ani, pe care cei mai tineri nu le pot înțelege cu ușurință, iar cei în vârstă par a încerca să-i uite... Profesorul Vasile Bâțlan nu a ezitat însă în a se apropia, retrospectiv, de ultimul deceniu existențial al societății numite, atunci, socialiste, multilateral dezvoltate, în fapt o societate ajunsă într-un blocaj economic și social fără ieșire. A analizat această societate prin prisma celor cercetate la sala de studiu a Arhivelor Naționale din Constanța, observând slăbiciunile sistemului, așa cum le simțeau și trăiau constănțenii. Societatea constănțeană a acelor timpuri nu diferea, firește, de cea din alte colțuri ale țării, pentru că, așa cum remarcase Churchill, meritul societății socialiste era repartizarea egală a sărăciei. Dar a folosit și istoria orală, mărturiile publicate sau nu ale altor martori sau actori ai evenimentelor din acea vreme, trecându-le, firește, prin filtrul gândirii celui ce a trăit timpurile și prin prisma pregătirii profesionale a putut să le înțeleagă mai bine, comparându-le cu alte epoci istorice studiate.

Volumul analizează, în primul rând, partidul conducător al acelor timpuri (P.C.R.), atât în privința mecanismelor sale interne de funcționare, cât și a rolului asumat de acesta în societatea românească de atunci; metehnele obișnuite ale politicianismului au fost exacerbate de sistemul de selecție a cadrelor partidului comunist, rezultatul fiind totala sa inadecvare la cerințele societății și vremurilor. Duplicitatea manifestată în relațiile dintre cadrele de partid, atenția exagerată pentru imaginea partidului și a comunistului în societate, mistificarea realității în slujba intereselor înalte ale partidului sunt caracteristici ale perioadei analizate, puse în pagină de autor, cu nenumărate exemple concrete, ce ne îngăduie apropierea de adevărul crud al acelor vremuri. Politica de cadre a partidului este prezentată pe larg în carte, cu efectele ei în timp și încercările făcute pentru a se îmbunătăți situația la nivelul organelor de

conducere din teritoriu. În același context, este abordată o problemă inedită, dorința de emigrare a membrilor de partid, greu de explicat pentru cei convinși de superioritatea orânduirii socialiste și, ca urmare, dificil de combătut. Trecută, însă, în epocă sub tăcere, pentru marea masă a cetățenilor.

Asumându-și rolul de forță conducătoare a societății, partidul comunistilor era confruntat zilnic cu situația reală a țării, căreia trebuia să-i facă față. Dar care erau problemele ce îi frământau pe constănțeni la acea vreme, ca și pe ceilalți, de altfel? Aici avem un caz aparte, ce merită explicat. Cererile, petițiile sau reclamațiile cetățenilor erau considerate, ca și acum, acte de valoare redusă, având, ca urmare, un termen de păstrare de circa 3 ani, după care erau eliminate din arhivă, unde rămâneau doar documentele importante cu adevărat. Evenimentele din 1989 au blocat însă acest mecanism de eliminare periodică - și legală - a acestei categorii de documente, astfel că, atunci când arhivele organizațiilor de partid din județul Constanța au fost preluate, și aceste dosare - conținând cererile, reclamațiile cetățenilor - au ajuns în depozitele Arhivelor Naționale. Acum, acestea pot fi puse la dispoziția cercetătorilor, în condițiile legii, ca orice alte categorii de documente, pentru că s-a decis să nu fie eliminate, chiar dacă în timpuri normale așa se obișnuiește mai peste tot. Din ele se vede ce nevoi și frământări aveau constănțenii pe atunci, iar din exemplele concrete puse la dispoziție de cartea citată, cei de azi pot înțelege mai bine viața celor de ieri. Pe de altă parte, acest gen de documente arată fața nemachiată a societății, adevărata situație morală a celor din conducerea societății, unii dintre ei implicați în multe relații murdare și stăpâniți de vicii. Cutuma cerea ca aceia ce urmau să fie deferiți justiției să fie întâi excluși din partid, pentru că - nu-i așa? - un membru de partid nu putea avea abateri de la etica și echitatea socialistă...

Un capitol aparte este dedicat analizei situației economice din județul Constanța, în perioada de referință, pe baza documentelor de arhivă ce oferă informații cu adevărat surprinzătoare pentru cei care nu au cunoscut direct acele cazuri concrete. Cititorul de azi, căruia i se vorbește de industrializarea masivă a țării în epoca apusă, nu știe ce însemna faptul că multe din complexele industriale lucrau cu pierderi planificate, că planul nu se realiza în cele mai multe cazuri iar lipsurile erau, de multe ori, acoperite contabil; piața resimțea, însă, din plin, carențele economiei socialiste centralizate, iar exporturile erau dificil de realizat, în condițiile unei slabe calități a produselor obținute. Criza s-a accentuat la începutul anilor '80 ai secolului trecut, astfel că, pe lângă implicarea conducerii politice direct în supravegherea producției, se ajungea la militarizarea sectorului energetic, care nu putea face față în condiții bune necesităților publice și economiei. Nici agricultura constănțeană nu se prezenta în condiții mai bune, iar exemplele din cartea ne dovedesc lipsa de rentabilitate a producției de grâu sau lapte, de

exemplu, dar și sistemul raportărilor false, ce nu făcea decât să reducă din cantitatea produselor rămase pentru hrana locuitorilor de aici. Cităm aici aprecierea corectă a autorului lucrării: „Cu o industrie puțin competitivă, nevoită să vândă pe piețele externe la prețuri sub costuri, resursele pentru reluarea ciclului de producție industrială trebuiau aflate în alte sectoare economice și bineînțeles pe seama nivelului de trai”.

Alte pagini sunt consacrate analizei forțelor de muncă, a productivității lucrătorilor, dar și a modului de aprovizionare a populației cu cele necesare traiului, a locuințelor și condițiilor din ele, toate contribuind la obținerea unui anumit nivel de trai. Nu sunt omise nici sectoare mai rar prezente în lucrările istorice, precum starea de infraționalitate sau amploarea corupției, dar și cele legate de situația sanitară a populației, cu toate lipsurile obiective și subiective.

Este prima oară când cititorul de azi poate să vadă cum gândea și ce spunea conducătorul unui județ din vremea comunismului, poate astfel să se apropie de „bucătăria” conducerii de tip comunist, ce avea pretenția să poată controla toate domeniile existenței umane. Efectul acestei concepții eronate ni-l spune profesorul V. Bâtlan: „Controlul total exercitat de partid desființa inițiativele locale și anula bunele intenții ale specialiștilor ce lucrau direct în producție”.

Cartea aceasta abundă în date, statistici și informații concrete, ceea ce reprezintă un mare avantaj pentru cine vrea să se apropie de epoca analizată. Dincolo de principiile asumate și de propaganda comunistă ce poate fi ușor demontată, cifrele sunt cele care ne arată fața adevărată, de multe ori crudă, a realității. Nu am știut, de pildă, că în ianuarie 1987 județul Constanța era pe primul loc în țară la mortalitatea infantilă sau că o navă se construia în șantierul mai nou de la Mangalia cu cheltuieli duble față de cel de la Constanța. Autorul aduce, astfel, argumente solide în sprijinul ideilor pe care le afirmă, al explicațiilor ce le propune pentru modul de funcționare al societății pe care a cunoscut-o din diverse unghiuri.

Prin cartea sa, Vasile Bâtlan incită la cercetare și deschide noi orizonturi, sugerând teme ce trebuie să fie analizate cu minuțiozitate în anii următori și de alți cercetători, pentru a ne ajuta să înțelegem mai bine ce a însemnat perioada 1948-1989 în istoria românilor. Iată câteva dintre ele, așa cum reies din lucrarea sa: „insuccesul istoric al P.C.R. de creare a muncitorului industrial, serios și competent, productiv și disciplinat”; iar mai departe: „care era rentabilitatea folosirii muncii orășenilor, a elevilor și a militarilor în agricultură?”, sau situația muncitorilor flotanți din agricultura dobrogeană. Trebuie ca cercetătorii să se ocupe serios de astfel de subiecte, să ne ajute să înțelegem epoca socialistă, să cunoaștem cu adevărat sistemul în care România a trăit mai bine de patru decenii. Cartea de față este un câștig în această privință.

Dr. Constantin CHERAMIDOGLU